

Novitates
Therilogicæ

pars 6 (2001)

МІГРАЦІЙНИЙ СТАТУС КАЖАНІВ В УКРАЇНІ

За редакцією Ігоря Загороднюка

Migration Status
of Bats in Ukraine
(Edited by Igor Zagorodniuk)

Київ - 2001

УДК 599.4 (477)

**Міграційний статус кажанів в Україні / За редакцією І. Загороднюка.
Київ: Українське теріологічне товариство, 2001. — 172 с.
(Novitates Theriologicae. Pars 6).**

Спеціальний випуск Бюлетеню «Теріологічні новини» присвячено дослідженням міграційного стану кажанів. Розглянуто історію і сучасний стан досліджень, методи цих досліджень, включаючи порівняння сезонних аспектів локальних фаун, порівняння ареалів, аналіз фенології, індивідуальне мічення тварин тощо. Наведено описи міграційного статусу окремих систематичних та екологічних груп. За результатами анкетування колег наведено детальні описи регіональних особливостей фауни. Представлено детальний аналіз фенологічних даних на підставі дослідження колекцій зоологічних музеїв. Представлено загальний нарис міграційної активності кажанів України, що включає рейтинг видів кажанів за міграційною здатністю, аналіз імовірних міграційних шляхів та інших міграційних особливостей.

**Migration Status of Bats in Ukraine / Edited by I. Zagorodniuk.
Kyiv, Ukrainian Theriological Society, 2001. 172 pp.
(Novitates Theriologicae. Pars 6).**

Special issue of the Ukrainian Theriological Bulletin deals with investigations of migration status of bats. History and present state of investigations and methods of investigations are analysed, including comparison of seasonal aspects of fauna and of species geographical ranges, individual marking of animals, analysis of phenology etc. Descriptions of migration status of taxonomic and ecological groups are given. Based on results of questionnaires of colleagues, detailed descriptions of regional bat faunas are presented. Detail analysis of phenological data obtained from the collections of zoological museums is given. General review of migration status of the bats from Ukraine are prepared, including the rating of bat species by their migrant activity, analysis of migrant ways and some other peculiarities.

Цей випуск підготовлено за ініціативою Українського центру охорони кажанів при Українському теріологічному товаристві НАН України. Ухвалено до друку Радою Українського теріологічного товариства. Видано за сприяння Посольства Королівства Нідерландів в Україні.

© Українське теріологічне товариство НАН України, 2001

© Колектив авторів: І. Загороднюк, В. Домашнінець, Л. Годлевська, О. Коновал, Ю. Крочко, Т. Постава, Я. Петрушенко, В. Тищенко, В. Негода, О. Бобкова, Є. Сребродольська, І. Дикий, В. Мисюк, О. Киселюк, М. Матвєєв, С. Жила, М. Шквиря, А. Полуда, І. Поліщук, А. Дулицький, О. Михайлова, А. Влащенко, В. Миропольський, В. Стригунов, В. Кошюруба, О. Кондратенко, А. Башта.

ЗМІСТ

Передмова — Foreword (І. Загороднюк, В. Домашлінець) 5–6

Частина 1. Історія та методика досліджень

Міграції кажанів: суть явища, базові поняття, методи дослідження
(І. Загороднюк) 8–20

Методи мічення рукокрилих з метою аналізу їх просторової
динаміки (Л. Годлевська, О. Коновал) 21–28

Огляд та підсумки кільцювання кажанів в Україні (Л. Годлевська) 29–33

Кільцювання кажанів в Україні: досвід та пошуки альтернатив
(Ю. Крочко) 34–36

Міграційна активність кажанів в період гібернації (Т. Постава) 37–40

Частина 2. Особливості систематичних та екологічних груп

Контрольний список родів і видів кажанів України (І. Загороднюк) 42–46

Підковики — *Rhinolophus* (Я. Петрушенко) 47–49

Довгокрили і нічниці: *Miniopterus* et *Myotis* (Ю. Крочко) 50–52

Вухані та широковухи: *Plecotus* та *Barbastella* (І. Загороднюк) 53–56

Вечірниці — *Nyctalus* (В. Тищенко) 57–64

Непопири: *Pipistrellus* та *Hypsugo* (І. Загороднюк, В. Негода) 65–72

Лилики та пергачі: *Vespertilio* et *Eptesicus* (Л. Годлевська) 73–76

Спелеобіонтні угруповання кажанів (Я. Петрушенко) 77–80

Ектопаразитофауна мігруючих та осілих видів кажанів (О. Бобкова) 81–84

Частина 3. Регіональні особливості фауни

Літня фауна кажанів Шацького національного природного парку (Є. Сребродольська, І. Дикий, В. Мисюк)	86–89
Сезонні аспекти хіроптерофауни північно-східних макросхилів Карпат (О. Киселюк)	90–92
Зимовий аспект хіроптерофауни Національного природного парку «Подільські Товтри» (М. Матвєєв, В. Тищенко)	93–94
Сезонна динаміка населення кажанів Поліського природного заповідника (С. Жила, М. Шквиря, В. Негода)	95–97
Міграції кажанів на орнітологічному стаціонарі «Лебедівка» (А. Полуда, І. Загороднюк)	98–101
Літня фауна кажанів Асканії-Нова: дослідження з ультразвуковим детектором (І. Поліщук)	102–105
До характеру перебування кажанів на території Криму (А. Дулицький, О. Михайлова)	106–109
До фенології кажанів Харківщини (А. Влащенко)	110–112

Частина 4. Хіроптерологічні нотатки

Осінь знахідка <i>Eptesicus nilssonii</i> на Київщині (В. Миропольський)	114
Осінньо-зимові знахідки нетопира <i>Pipistrellus kuhlii</i> в Центральній Україні (В. Стригунов, В. Коцюруба)	115
Зимові знахідки кажанів на Розточчі (І. Загороднюк)	116
Осінь міграція вечірниць рудої у місті Харкові (А. Влащенко)	117
Кажани степових районів Луганщини (О. Кондратенко)	118
Поради до мічення кажанів кільцями (А. Башта)	119–120

Частина 5. Узагальнення та довідкові матеріали

Кажани в колекціях зоологічних музеїв України: фенологічний огляд даних (І. Загороднюк, Л. Годлевська)	122–156
Загальна картина динаміки хіроптерофауни України (І. Загороднюк)	157–168
Довідки про авторів цього випуску	169–171

Пам'яті Бориса Попова

ПЕРЕДМОВА

2001 рік — ювілейний в історії хіроптерології України. Минуло 60 років від виходу першої праці найвідомішого дослідника нашої хіроптерофауни Б. Попова про міграції кажанів в Україні. Цього ж 2001 року виповнилось 10 років від підписання Угоди про збереження кажанів у Європі (Україна є Стороною Угоди з 1999 року), на відзнаку чого 2001 рік оголошений UNEP Міжнародним роком кажана.

Кажани — єдина група ссавців нашої фауни з виразною сезонною динамікою популяцій. Для них властиві також складні добові переміщення та суттєві зміни конфігурації ареалів протягом років. Кажани стали дуже рідкісними, і дослідження динаміки їх популяцій є основою для розробки ефективних заходів з їх моніторингу та охорони.

В Україні дослідження міграцій кажанів — одна з найменш розроблених тем. Яскравий спалах робіт по міченню кажанів, що мав місце від часу роботи Бориса Попова до Василя Абеленцева, Костянтина Татарінова, Юлія Крочка, на жаль, не завершився докладним аналізом самої динаміки фауни. До певної міри це стало задачею цього зведення. Маємо надію, що цей випуск Бюлетеню стане основою для продовження таких досліджень.

Від авторів цього видання висловлюємо щирю подяку всім, від кого залежав успіх у розвитку цих досліджень і підготовці цього видання: Центру хіроптерологічної інформації ПАН та особисто Томашеві Поставі, Раді Українського теріологічного товариства та особисто Ігорю Ємельянову, Українському центру мічення тварин та особисто Анатолію Полуді, Офісу радника з питань сільського господарства при Амбасаді Королівства Нідерландів у Києві та особисто Маріеллі Кампес та Еллен ван де Врюгт.

*Ігор Загороднюк, голова Українського центру охорони кажанів (УЦОК),
Володимир Домашлінець, начальник Відділу тваринного світу
Управління біоресурсів Мінекоресурсів України*

In memory of Boris Popov

FOREWORD

2001 is an important year in the history of chiropterology in Ukraine. 60 years ago, the first special article on bat migration was published by Boris Popov, one of the most famous hiropterologists in Ukraine. This year also we celebrate the 10th anniversary of the Agreement on the Conservation of Bats in Europe (Ukraine is a Party to the Agreement since 1999) and, in commemoration of that event, the year 2001 was proclaimed by UNEP as an International Year of the Bat.

Bats are the only mammal group with expressed seasonal dynamics of populations. For this group, complex diurnal migrations and essential changes in the geographical ranges during years are characterised also. Bats have become very rare animals, and data on the dynamics of their populations is a basis for the development of effective measures for their monitoring and protection.

In Ukraine, bat migrations is one of the least studied topics. The bright flash of the bat ringing activities that had being taken place from the time of the Boris Popov's works up to activities of Vasyl Abelentsev, Kostjantyn Tatarynov, and Julij Krochko, has not resulted in detailed analysis of the bat fauna dynamics itself. To some extent, it is the main purpose of this book. We hope this issue of the Bulletin will become a start-point for the follow-up of such investigations.

On behalf of the authors of the issue, we are expressing many thanks to all colleagues, who contributed in successful development of bat investigations and in preparing of this issue: Centre of Chiropterological Information PAS and Tomasz Postawa personally, Council of the Ukrainian Theriological Society and Prof. Igor Emelyanov personally, Ukrainian Ringing Centre and Anatolij Poluda personally, the Office of the Agricultural Counsellor at the Royal Netherlands Embassy in Kyiv and Mariëlle Kampes and Ellen van de Vrugt personally.

*Igor Zagorodniuk, Head of the Ukrainian Centre for Bat Protection (UCEBA),
Volodymyr Domashlinets, Head of Fauna Division, Bioresources Department,
Ministry of the Environment and Natural Resources of Ukraine.*